

دانشگاه گوارزی و منابع طبیعی

نشریه کارآفرینی در کشاورزی
جلد اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۳
<http://jead.gau.ac.ir>

چالش‌های پیش رو زنان در کارآفرینی کشاورزی

* مهدی علیخانی دادوکلائی^۱

^۱ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی و عضو باشگاه

پژوهشگران جوان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساری

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۳/۲۰

چکیده

زنان نقش مهمی در ارتقای اشتغال و بهبود وضعیت اقتصادی جامعه ایفا می‌کنند. هویت دادن و استقلال بخشیدن به آنان و فراهم کردن زمینه مشارکت فعال آنها در امور مختلف اقتصادی - اجتماعی خصوصاً فعالیت‌های کارآفرینی، عامل مهمی در انگیزش بیشتر این نیروی عظیم در چرخه‌های تولیدی اجتماعی است. خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی از ارکان اصلی توسعه پایدار هستند. کارآفرینی می‌تواند با ارتقای دانش و ظرفیت‌های علمی زنان، آنان را توانمند سازند و با آموزش اصول توسعه مشارکتی و پرورش اعتماد به نفس، به آنها خدمت مؤثری نمایند. اما علیرغم این موضوع، ورود زنان به عرصه کارآفرینی همواره با موانع و محدودیت‌های زیادی روبه‌رو بوده است. آمارها نشان می‌دهد کمتر از ۱۰ درصد از کارآفرینان در ایران زن هستند؛ و عوامل گوناگونی مانع از بروز و رشد استعدادها بالقوه زنان در عرصه کارآفرینی شده است. در همین راستا مقاله حاضر که به صورت مروری تهیه شده است، سعی شده تا چالش‌های کارآفرینی زنان در بخش کشاورزی ایران، شناسایی و بررسی شود. در مقاله عواملی همچون چالش‌های فردی - شخصیتی، علمی، خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و محیطی به عنوان مهم‌ترین چالش‌های زنان در کارآفرینی کشاورزی معرفی می‌شوند. در این مرور، با تأکید بر اهمیت حضور زنان در عرصه‌های کارآفرینی کشاورزی، پیشنهادات مناسب به منظور بهبود این وضعیت ارائه می‌شود.

واژه‌های کلیدی: چالش، زنان، کارآفرینی، کشاورزی

* مسئول مکاتبه: alikhany.mehdi@yahoo.com

مقدمه

جهان در اواخر قرن بیستم، شاهد تغییرات بسیار گسترده در تمام عرصه‌های کسب و کار بوده است به طوری که مفاهیمی چون جهانی شدن، افزایش رقابت، توسعه فناوری اطلاعات، توجه به کیفیت کالاها و خدمات، مشتری مداری و مانند اینها، اداره امور را در بخش عمومی با چالش‌های جدی روبه رو کرده است. از جمله راهکارهای مؤثر دولتی برای رویارویی با این چالشها، روی آوردن به بحث کارآفرینی در جامعه است (نیازی و نصرآبادی، ۲۰۰۷). همچنین بیشتر اندیشمندان و صاحب نظران حوزه فعالیت‌های اقتصادی، خلاقیت، نوآوری و بطور خلاصه کارآفرینی و تولید دانش محور را عوامل کلیدی موفقیت و ماندگاری در عرصه بازارهای رقابتی امروزی در سطوح ملی و بین المللی می‌دانند (هیزر و رندر، ۲۰۰۱). از این رو، کارآفرینی موضوعی است که در اواخر قرن بیستم مورد توجه محافل آموزشی کشورهای جهان قرار گرفته است.

کارآفرینی فرآیندی است که نقش حیاتی در تداوم، رشد و توسعه ملی و حتی اقتصادی جهانی ایفا می‌کند. لذا لزوم ایجاد بستر و جو مناسب در جهت حمایت‌های منطقی اعم از مادی، معنوی، فرهنگی، تحقیقاتی و علمی از کارآفرینی و کارآفرینان بیش از پیش در کشور ما احساس می‌گردد. اهمیت بحث کارآفرینی به حدی است که اقتصاددانان کارآفرینان را موتور رشد و توسعه اقتصادی جامعه می‌دانند (شومپتر، ۱۹۳۴) و دانشمندان مدیریت آن‌ها را از مهمترین عوامل تحول و نوآوری‌های سازمانی در عصر حاضر به شمار می‌آورند. لذا هر محیطی که افرادش برخوردار از تفکر و هنر کارآفرینی باشند، اقتصادی پویا و متنوع خواهند داشت (کاظمی، ۲۰۰۸). بر اساس گزارش بانک جهانی پنجاه درصد نیروی کار کشاورزی جهان در اختیار زنان قرار دارد، و آنان مسئول آماده کردن غذا برای دو سوم جمعیت جهان هستند (بانک جهانی، ۲۰۰۵). براساس آمارهای سازمان ملل، ایران از نظر مشارکت نیروی کار در اقتصاد کشور، در سال ۲۰۰۹ رتبه ۱۲۱ را در میان ۱۳۴ کشور کسب کرده است (اقتصاد جهانی، ۲۰۰۹)، اما طی سال گذشته، یعنی در سال ۲۰۱۴، رتبه ۱۴۰ را در میان ۱۴۲ کشور کسب نموده است (اقتصاد جهانی، ۲۰۱۴)، از لحاظ شاخص شکاف جنسیت رتبه ایران در سال ۲۰۰۹ برابر با ۱۲۸ بوده که در سال ۲۰۱۴ به ۱۳۷ از بین ۱۴۲ کشور رسیده است. همچنین ۲۳ درصد زنان ایرانی در بخش اقتصاد کشور مشارکت دارند که در مقابل آن، مشارکت مردان ۷۷ درصد است. از این میان ۳۴ درصد زنان در بخش کشاورزی فعالیت دارند که این رقم در برابر ۲۳ درصد مردان قرار دارد (اقتصاد جهانی، ۲۰۰۹).

تجربه نشان می‌دهد که طرح‌های توسعه پایدار همه جانبه، از طریق برنامه‌هایی که به نیازهای ملی از طریق مشارکت‌های منطقه‌ای و محلی پاسخ می‌دهد، اثربخش خواهد بود. در این برنامه‌ها زنان و مردان در امر سیاستگذاری و روند مدیریت مشارکت دارند. لذا چنین به نظر می‌رسد که زمان آن فرارسیده است تا نیمه فراموش شده جمعیت جهان بتوانند در سرمایه‌گذاری برای توسعه سهم خویش را به دست بیاورند و اجازه یابند در فرایند توسعه، مشارکتی کاملتر داشته باشند. از این رو توجه به نقش گسترده زنان روستایی در فرایند توسعه از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد. زنان نه تنها نیروی عمده‌ای در ایجاد تحول و منبعی بالقوه برای پیشبرد اقتصاد و افزایش هر چه بیشتر رشد تولیدات مواد غذایی به شمار می‌روند، بلکه دارای نقش اساسی در ابعاد فرهنگی و معنوی این تحولات و پیشرفت‌ها می‌باشند. شواهد موجود نشان می‌دهد که زنان ایران در طی سده‌های گذشته در عرصه‌های اقتصادی-اجتماعی و یاریگری نسبت به یکدیگر و نسبت به کل جامعه فعالیت‌های چشمگیری داشته‌اند که از دید روشنفکران و پژوهشگران غالباً دور مانده است. این گروه‌ها در سازمان‌های غیر رسمی یاریگر، در زمینه‌های اقتصادی و در تولید محصولات کشاورزی، دامداری، باغداری، بافندگی و صنایع دستی و همچنین در زمینه‌های اجتماعی فعال بوده‌اند، اما با این حال متأسفانه در کارآفرینی مشارکت کم‌رنگ و ناچیز داشته‌اند (روستا و همکاران، ۲۰۱۰).

متأسفانه در ایران نهاد یا سازمان دولتی مختص کارآفرینی و کارآفرینان وجود ندارد. و تنها در برخی وزارتخانه‌ها و نهادهای دولتی، حمایت‌های محدودی از خود اشتغالی مشاهده می‌گردد. این حمایت‌ها به صورت عمومی است و زنان نیز همچون مردان در حد امکان از آن بهره‌مند می‌شوند و برنامه‌ای ویژه برای زنان کارآفرین وجود ندارد. از این حمایت‌ها می‌توان به طرح خوداشتغالی وزارت کار و امور اجتماعی، کمک‌های مالی بانک کشاورزی، حمایت‌ها و کمک‌های وزارت تعاون اشاره کرد. تنها برنامه‌های ویژه برای زنان کارآفرین، کمک‌های جزئی بانک کشاورزی و حمایت وزارت تعاون از تعاونی‌های با ۷۰٪ عضو زن می‌باشد که آن هم متأسفانه کارایی و اثر بخشی لازم را نداشته و به رانت تبدیل شده است (صابر، ۲۰۰۳). با این همه به دلایل مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تعادل مطلوب و قابل قبول در امر مشارکت عادلانه زنان برقرار نشده است (شادی طلب، ۲۰۰۳) و مشارکت آنان در ابعاد مختلف به لحاظ برخی از تنگناهای ساختاری حاکم بر مناطق روستایی، با موانع و مشکلاتی روبه روست. متأسفانه نقش زنان در توسعه روستایی از شرایط حاکم بر جامعه روستایی نیز تبعیت می‌کند. از یک سو موانع اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی و از سوی دیگر باورهای

اجتماعی مانع گسترش مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی می‌گردد. علاوه بر این، عدم دسترسی زنان به منابع مولدی همچون زمین، سرمایه، ابزار تکنولوژیکی و آموزش مناسب نیز همواره مانع مشارکت مطلوب آنها در امر توسعه شده است (گودرزی، ۱۹۹۹).

این در حالی است که در اعلامیه و برنامه کار کنفرانس جهانی اصلاحات ارضی و توسعه روستایی آمده است زنان باید همگام و همپای مردان در فرایندهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی توسعه روستایی سهیم و شریک باشند و به‌طور کامل در بهبود وضع زندگی ساکنان مناطق روستایی، ایفای نقش نمایند. در همین راستا در ایران نیز در چند سال اخیر دفتر مخصوص زنان روستایی در وزارت جهاد کشاورزی دایر شده است که کار آن اساساً تجزیه و تحلیل مستمر طرح‌ها و سیاست‌های جاری مرور توسعه در راه دسترسی زنان به منابع تولید و حقوق اجتماعی است؛ اما به واسطه محدودیت مطالعات انجام یافته در این زمینه و در نتیجه، ناشناخته ماندن جنبه‌ها و ابعاد گوناگون مشارکت و فعالیت زنان روستایی در ایران، اقدامات انجام یافته در این زمینه توسط سازمان‌های دولتی نتوانسته آن‌طور که باید تحولی قابل توجه ایجاد نماید (پورطرق، ۲۰۰۱). در عرصه جهانی، زنان خلاق، نوآور و مبتکر به‌عنوان کارآفرینان، منشأ تحولات بزرگی در زمینه‌های صنعتی، تولیدی و خدماتی شده‌اند و نقش آنان به‌عنوان موتور توسعه اقتصادی، قهرمانان ملی و توسعه صنعتی، محرک و مشوق سرمایه‌گذاری، عامل ایجاد اشتغال، گزینه اصلی انتقال فناوری و عامل رفع خلل و تنگناهای بازار، در جوامع تبیین یافته است (آراستی، ۲۰۰۷).

لذا بنابه ضرورت توسعه سهم زنان در اقتصاد ملی و مقابله با بحران بیکاری زنان ضروری است که شرایط لازم برای توسعه کسب و کار زنان کارآفرین فراهم گردد تا زنان با ایجاد کسب و کار و فرصت‌های شغلی برای خود و دیگران بتوانند معضل کنونی جامعه را پایان بخشند (گلرد، ۲۰۰۶). با توجه به اینکه بررسی مسائل زنان هم از جنبه جمعیت‌شناختی (نظیر سن پایین باروری، مسائل خانواده و...) است (آگبومه، ۲۰۰۱) و هم به واسطه شرایط اجتماعی - اقتصادی (نظیر فرصت‌های نابرابر شغلی، تحصیلی، مقررات تبعیض آمیز، خشونت، فقر اقتصادی و فرهنگی) دارای مسائل خاص خود است، بنابراین نیاز به توجه ویژه دارد (محمودیان، ۲۰۰۶).

بدیهی است که در مسیر توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه زنان در بخش کشاورزی، چالش‌ها و مشکلات متعددی وجود دارد که شناسایی و رفع آن‌ها منجر به تسهیل این امر خواهد شد. بنابراین مطالعه چالش‌های کارآفرینی زنان به شناسایی محدودیت‌های موجود، اصلاح مسیر آتی و در نهایت افزایش کارایی فردی و اجتماعی آنان کمک می‌کند (جوهری، ۲۰۰۵). مرور ادبیات صورت گرفته

نشان می‌دهد علی‌رغم نقش غیرقابل انکار زنان و مشارکت آنها در فرایند توسعه پایدار، متأسفانه در عرصه کارآفرینی با تنگناها، چالش‌ها، مشکلات و محدودیت‌های زیادی مواجه‌اند و این مسئله استفاده از پتانسیل زنان در برنامه‌های توسعه را به امری پیچیده و بغرنج مبدل ساخته است که خارج شدن از آن نیاز به شناخت و آگاهی دارد. از اینرو ضرورت بررسی این موضوع و یافتن راهکارهایی در زمینه کارآفرینی در بخش کشاورزی در میان زنان به شدت احساس می‌شود. لذا در این رابطه و با توجه به مطالب گفته شده، هدف این مقاله شناسایی و بررسی چالش‌های پیش رو زنان در کارآفرینی کشاورزی می‌باشد.

روش‌شناسی پژوهش: در این پژوهش به منظور گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و جستجوی اینترنتی استفاده شده است. که برای درک بهتر در مورد توجه به کارآفرینی، در این مقاله ابتدا به معرفی منابعی که امروزه منابع اصلی برای فهم مقوله کارآفرینی هستند، می‌پردازیم و سپس به بررسی مشکلات عمده و چالش‌های پیش روی زنان برای ایجاد مشارکت کارآفرینانه در بخش کشاورزی خواهیم پرداخت. امروزه محققان سعی می‌کنند درباره موضوع کارآفرینی و چگونگی فرآیند آن، اطلاعات بیشتری به دست آورند تا بتوانند از عوامل مداخله‌گر و مهم در این مقوله درک بهتری پیدا کنند (بول و ویلارد، ۱۹۹۳؛ بیگراو وهافر، ۱۹۹۱؛ گارتتر، ۲۰۰۱). از میان این منابع اطلاعاتی سه منبع در مورد فرآیند کارآفرینی و نیز اهمیت آن اطلاعاتی به دست می‌دهند که از شمار منابع اصلی هستند. اولین منبع مانند نشریات بر پایه کارهای پژوهشی بنا شده و اطلاعات موجود در آن از طریق پژوهش ارائه می‌شود مثل: نشریات دانشگاهی، کتب درسی در زمینه کارآفرینی، کتاب‌هایی درباره کارآفرینی، زندگی‌نامه‌های کارآفرینان خود نوشت یا دیگر- نوشت، گاهنامه‌های خبری، خبرنگارها، خلاصه مقالات در همایش‌ها و نشست‌ها و نشریه‌های دولتی. اما دومین منبع اصلی در زمینه دانش مطالبی هستند که از مشاهده مستقیم کارآفرینان به دست می‌آیند، یعنی مطالبی که نشان دهنده وضع کنونی کارآفرینان فعال هستند. به کمک مصاحبه‌ها و بررسی اطلاعات موجود و نیز مطالعه موردی می‌توان تجربه‌ها و دانسته‌های فردی کارآفرینان را در اختیار یکدیگر قرار داد. تحلیل این تجربیات می‌تواند به شناسایی بهتر این مقوله کمک کند. آخرین منبع اصلی در زمینه دانش مربوط به کارآفرینی را می‌توان شامل سخنرانی‌ها و نطق‌های فعالان مقوله این علم دانست که در نشست‌ها و همایش‌های گوناگون ایراد می‌کنند (علی‌میری، ۲۰۰۸). که در این مقاله سعی شده به صورت مروری از منابع مختلف اطلاعات مهم جمع‌آوری گردد.

نتایج و بحث

کارآفرین کسی است که فرصت‌ها را کشف و تقاضا را پیش‌بینی می‌کند و خطر ناشی از نوسانات آن را به عهده می‌گیرد. او موجد فرآیند تولید، عامل سازماندهی و مسوول تصمیماتی مانند چه تولید شود؟ چقدر تولید شود؟ و با چه روشی تولید شود؟ است (صمدآقایی، ۱۹۹۹). هنری و همکاران (۲۰۰۳) کارآفرینی را ایجاد کاری مهم و جدید تلقی می‌کنند که البته ممکن است در تعدادی از زمینه‌ها صورت گیرد. خلق یک ماهیت جدید اقتصادی متمرکز بر تولیدی تازه یا خدمتی تازه یا حداقل چیزی که با تولیدات یا خدماتی که در جای دیگر بازار عرضه می‌شود، تفاوت معنی‌داری داشته باشد. کارآفرینان کسانی هستند که توانایی دیدن و ارزشیابی فرصت‌های کسب و کار، جمع‌آوری منابع لازم برای گرفتن سود از آنها و شروع فعالیت مناسب برای کسب موفقیت را دارا می‌باشند. هنری و همکاران یک اظهار عقیده جالب توجه مطرح می‌کنند که همان‌طوری که کارآفرینی همراه با فرایند تغییر، ظهور و ابداع ارزش جدید است، همچنین یک فرایند تغییر و ابداع برای کارآفرین هم است. شاید رایج‌ترین تعریف کارآفرین این باشد: کسی که خودش کسب و کاری را آغاز می‌کند. یعنی خلق یک کار مهم، که به این فرض منتهی می‌گردد که کارآفرینی هنری برای شروع یک کسب و کار شخصی است، هر آموزش و پرورشی درباره آن فرد را با مهارت‌ها و توانایی‌های لازم برای انجام آن کار آماده خواهد کرد. (هنری و همکاران، ۲۰۰۳). ژوزف شومپتر (۱۹۳۴) کارآفرینی را فرایند "تخریب خلاق" می‌داند. از دیدگاه نامبرده هریک از فعالیت‌های زیر کارآفرینی محسوب می‌گردد: الف) ارائه کالا یا خدمتی جدید، ب) ارائه روشی جدید در فرایند انجام کار و تولید، ج) گشایش و دسترسی به بازاری تازه، د) یافتن منابعی جدید جهت انجام کسب و کار و تولید و ه) ایجاد هرگونه تشکیلات جدید.

تعاریف و مفاهیم کارآفرینی در بخش‌های مختلف (کشاورزی، صنعت و خدمات) از نظر اصول و بنیاد یکی هستند. اگرچه کارآفرینی در کشاورزی در اصل و ماهیت خود تفاوتی با کارآفرینی در نواحی شهری و یا سایر بخش‌های اقتصادی ندارد، اما در واقع درون‌دادهای موردنیاز جهت توسعه کارآفرینی نظیر سرمایه، مدیریت، آموزش، تکنولوژی، مؤسسات و نهادها، زیرساخت‌های حمل و نقل، دسترسی به بازار، شبکه توزیع و نیروی کار ماهر در شهرها و مناطق صنعتی و سایر بخش‌های اقتصادی راحت‌تر از مناطق روستایی و کشاورزی یافت می‌گردد. کارآفرینی کشاورزی حالت مختص‌الشرایط، مختص‌المزرعه و مختص‌المحصول دارد. شکاف وسیع‌تر میان مناطق روستایی و شهری در کشورهای در حال توسعه و چیرگی صنعت بر کشاورزی و گرایش استراتژی‌ها و سیاست

های توسعه به سمت صنعت، همراه با ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی جامعه روستایی و کشاورزی باعث شده است تا کارآفرینی کشاورزی کمتر رشد داشته باشد. در کشورهای در حال توسعه، زنان کشاورز ضعیف‌ترین مأمور تولید در کشور می باشند. آنها فاقد توانمندی‌های حرفه‌ای و حمایت‌های لازم از طرف دولت و سازمان‌های محلی و ملی است تا در نقش یک کارآفرین پویا عمل کند. با وجودی که زمین یک منبع غنی در این کشورها بوده و دارای پتانسیل‌های مناسبی جهت کارآفرینی می‌باشد، اما هنوز هم زنان کشاورز فقیر و ضعیف هستند (یعقوبی، ۲۰۰۳).

چالش‌ها: مهمترین چالش‌های توسعه فرهنگ کارآفرینی در بین زنان در بخش کشاورزی، با توجه به مرور صورت گرفته به شرح زیر می باشد:

فردی-شخصیتی: در زنان فقدان انگیزه کافی پیشرفت، عدم اعتماد به نفس و خود باوری، ریسک پذیر نبودن (عدم خطر پذیری)، تجربیات ناخوشایند دوران کودکی، عدم استقلال طلبی و خلاقیت، کمبود نیاز به موفقیت، شناسایی نکردن فرصت‌ها، نداشتن دانش و اطلاعات، کنترل درونی، عدم کمال طلبی، هدف جویی و تفکر خلاق (یارایی، ۲۰۰۴؛ جهانبانی بشاره و همکارانش، ۲۰۱۱؛ عزیزی، ۲۰۰۳؛ هزارجریبی، ۲۰۰۳؛ برومند، ۲۰۰۲؛ خدمتی و توسل، ۲۰۰۰؛ یعقوبی و قاسمی، ۱۳۸۸؛ هاوارد، ۲۰۰۴؛ مقصودی و داوودی، ۲۰۱۱؛ وینن، ۲۰۰۴؛ فاریس، ۱۹۹۹؛ دراگر، ۱۹۸۵؛ مک کلند، ۱۹۶۱)، کمبود توانایی بدنی برای تحمل فشارهای کاری، گرایش زنان به دستورپذیری از دیگران و تحریک پذیری بیشتر زنان در هنگام مواجهه با شکست در مسائل کارآفرینی از چالش‌های فردی-شخصیتی زنان در کارآفرینی کشاورزی محسوب می شود (باتنر و مور، ۱۹۹۷؛ هابر، ۲۰۰۰؛ گلرد، ۲۰۰۶؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۸؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۹).

علمی: سطح تحصیلات پایین در زنان، کمبود مهارت حرفه‌ای، عدم درک و آگاهی زنان از محیط کسب و کار و عوامل محیطی حاکم بر آن، بی تجربگی زنان در برنامه ریزی اقتصادی، فقدان دانش کافی در مهارت‌های مدیریتی، فقدان دانش راجع به قوانین و مقررات حقوق، پایین بودن حضور زنان در برخی از رشته‌های دانشگاهی، عدم اجازه خانواده به دختران جهت ادامه تحصیل در رشته دلخواه و پایین بودن حضور زنان در مشاغل مدیریتی از چالش‌های علمی کارآفرینی زنان در کشاورزی است می‌باشد (هیسریچ و برانچ، ۱۹۸۴؛ صابر، ۲۰۰۳؛ جواهری، ۲۰۰۵؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۸؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۹).

خانوادگی: چالش خانوادگی مانعی بزرگ بر سر راه کارآفرینی کشاورزی زنان می باشد که همچون،

کمبود حمایت معنوی و مادی از طرف خانواده، مخالفت والدین و همسران با فعالیت‌های مشارکتی دختران و بانوان، وجود مسئولیت خانه داری و مراقبت از فرزندان و لزوم برقراری تعادل بین کار و زندگی شخصی می‌باشد (صابر، ۲۰۰۳؛ جواهری، ۲۰۰۵؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۸؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۹).

اقتصادی: در زمینه تامین اقتصادی جهت توسعه کارآفرینی زنان در بخش کشاورزی چالش‌هایی به شرح: دشواری کسب سرمایه اولیه و تامین نقدینگی، تسهیلات اعتباری و وام‌های با بهره زیاد، محدودیت در دسترسی به اعتبارات و خدمات حمایتی به علت عدم اعتماد موسسات اقتصادی، عدم اعتماد سرمایه گزاران به توانایی‌های زنان، عدم شناخت کافی چگونگی ورود به بازار و توسعه حضور در بازار، ناباوری افراد به توانایی زنان و در نتیجه عدم اعتماد به زنان و پرهیز از همکاری با آنان، دشواری تامین مواد اولیه وجود دارد (هیسریچ و برانچ، ۱۹۸۴؛ باتنر و مور، ۱۹۹۷؛ صابر، ۲۰۰۳؛ کریمی، ۲۰۰۶؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۸؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۹).

فرهنگی - اجتماعی: رسوب نگرش‌های تاریخی و فرهنگی، گرایش به کار فردی، وضعیت نامناسب کارآفرینی در جامعه، عدم ساخت فرهنگ کارآفرینی، نبود خانواده حامی و پشتیبان، دارای نظر منفی به کارآفرینی، ارزش کم نوآوری در جامعه (هرندی زاده، ۲۰۱۰)، باورهای کلیشه‌ای در مورد زنان، وجود فرهنگ مرد سالاری در سازمان‌ها و جامعه، مناسبات حاکم بر سازمان کار، ناامنی‌های اجتماعی، عدم پذیرش زنان به عنوان همکار در تیم‌های کاری از جانب مردان بیان گردیده است (هیسریچ و برانچ، ۱۹۸۴؛ جواهری، ۲۰۰۵؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۸؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۹).

محیطی: چالش‌های محیطی هم مانعی برای کارآفرینی زنان تعیین شده که به شکل کمبود یا نبود مکان مناسب کسب و کار (زیر ساخت‌ها)، کمبود امکانات سخت افزاری، مشکل تامین مواد اولیه (صابر، ۲۰۰۳)، همچنین امکانات زندگی، وضعیت سیستم اطلاعاتی برای دستیابی به اطلاعات و دانش فنی در مورد کارآفرینی، عدم وجود قوانین مناسب همچون سختی پذیرش یک زن تنها، قوانین ناظر بر خانواده از جمله قانون منع کار زن در صورت عدم رضایت شوهر، ظاهر می‌شود (میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۸؛ میرغفوری و همکاران، ۲۰۰۹).

نتیجه گیری

کارآفرینی موضوعی است که امروزه توجه بیشتر برنامه‌ریزان و مجریان امور کشورهای مختلف را جلب کرده است. اغلب کشورها به این نتیجه رسیده‌اند که برای کسب موفقیت اقتصادی در عرصه ملی

و بین‌المللی و عرضه خدمات و تولید محصولات نیاز مبرم به توسعه کارآفرین است تا به‌عنوان عامل اصلی تغییر و محرک اصلی توسعه، حرکت‌هایی را آغاز کند و منجر به خلاقیت و نوآوری مستمر شود. از این‌رو در یک گستره وسیع تمام عناصر فعال در صحنه اقتصاد (مصرف‌کنندگان، تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران) باید به کارآفرینی بپردازند و به سهم خود کارآفرین باشند.

در این راستا کشاورزی نیز از بخش‌های مهم تولیدی و اقتصادی در برنامه‌های توسعه به‌شمار می‌آید که از نقش و اهمیت شایان توجهی برخوردار است. نیاز روز افزون به مواد غذایی و محدود شدن امکانات تولید، ضرورت توسعه کشاورزی و به‌کارگیری فناوری‌های جدید و مؤثرتر را ایجاب می‌کند و این موضوع با کسب دانش و بهبود و تقویت مهارت‌ها و توانمندی‌های منابع انسانی این بخش امکان‌پذیر خواهد بود. کارآفرینی زنان در بخش کشاورزی، زمینه‌ای را فراهم می‌سازد تا زنان بیرون از خانه و در متن جامعه خود به مشارکت در امور بپردازند. کارآفرینی می‌تواند با ارتقای دانش و ظرفیتهای علمی زنان در بخش کشاورزی، آنان را توانمند سازد و با آموزش اصول توسعه مشارکتی، تدریس روشهای تصمیم‌گیری گروهی و پرورش اعتماد به نفس، به آنها خدمت مؤثری نمایند. مرور حاضر حاکی از آن است که چالشهای فردی-شخصیتی، علمی، خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و محیطی مانعی در مسیر کارآفرینی زنان در بخش کشاورزی بوده است.

پیشنهادات

نظر به کارایی هرچه بیشتر فعالیتهای کارآفرینی زنان در بخش کشاورزی و همچنین از میان برداشتن چالش‌های پیش روی آنها، می‌توان موارد زیر را به‌عنوان پیشنهاد بیان داشت:

شناخت کارآفرینان و مسائل آنها، با استفاده از مطالعه

نظر به کارایی کلاس‌های آموزشی کارآفرینی، آینده‌نگری در زندگی (هدف‌جویی) و استقلال فردی برای تصمیم‌گیری در زنان نهادینه شود و با توجه به علاقه داشتن آنها به فعالیت و خود اشتغالی، آموزش‌های کارآفرینی در حین خانه‌داری و فعالیتهای کشاورزی، تسهیلات لازم برای آنها در نظر گرفته شود.

به منظور آشنایی زنان با فعالیتهای کارآفرینی‌ها پیشنهاد می‌گردد که با برگزاری دوره‌های کاربردی مبانی بازاریابی و ... از طرف ادارات جهاد کشاورزی، تعاون، صنایع و سازمان فنی و حرفه‌ای استان و تشویق زنان به شرکت در این دوره، زمینه افزایش ظهور زنان کارآفرین

در بخش کشاورزی فراهم گردد.

باید وضعیت نیروی انسانی و توانمندی‌های فعلی و نارسایی‌های فعلی بخش کشاورزی را از بعد کارآفرینی شناسایی نمود. در این رابطه داشتن دید نظام‌مند ضرورت دارد تا تعادل و پایداری سیستم کشاورزی و تعامل آن با سایر سیستم‌های اجتماعی و اقتصادی جامعه به هم نخورد.

تنظیم برنامه‌های مشاوره‌ای درباره کارآفرینی، ایجاد و توسعه شبکه‌های کارآفرینی، ترویج فرهنگ کارآفرینی و معرفی کارآفرینان نمونه از طریق مطبوعات و قدردانی از آنها، گسترش فرهنگ کارآفرینی در بخش کشاورزی، ارائه استراتژی‌هایی جهت راه‌اندازی یک کسب و کار جدید وابسته به کشاورزی از توصیه‌های دیگر در این رابطه می‌باشد.

منابع

1. Almiri, M. 2008. Teaching Entrepreneurship: the emergence, development, trends and challenges. *Entrepreneurship Development*, 2(1):133-159. (In Persian).
2. Arasti, Z. 2007. Female Iranian Entrepreneurs; Socio-Cultural Structures Contributing to Job Creation for Women. *Journal of Women Research*, 4(2) 93-120.
3. Azizi, M. 2003. Study areas and foster the development of entrepreneurship in the final year of undergraduate and graduate students martyr Beheshti University. MA thesis. Faculty of Education and Psychology martyr Beheshti University. (In Persian).
4. Bromand, D. 2002. Simple and multiple correlation study of socioeconomic status, achievement motivation and risk-taking and entrepreneurship martyr Chamran University. Master Thesis martyr Chamran University, Faculty of Education and Psychology. (In Persian)
5. Bull, I. and Willard, G.E. 1993. Towards a theory of entrepreneurship. *Business Venturing*, May 8: 183-196.
6. Buttner, E.H. and Moore, D.P. 1997. *Women Entrepreneurs: Moving Beyond the Glass Ceiling*. Thousand Oaks: Sage Publication, CA.
7. Bygrave, W.D. and Hofer, C.W. 1991. Theorizing about entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 16(2): 13-22.
8. Drucker, P. 1985. *Innovation and Entrepreneurship*, NY: Harper Collins Publisher.
9. Faris, S. 1999. Seeking Entrepreneurial Origins: Are Entrepreneurs Born or Made? Available at: <http://www.celcee.edul>.

10. Gartner, W.B. 2001. Is there an elephant in entrepreneurship? Blind assumptions in theory development. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 25(4): 27-39.
11. Golrad, P. 2006. Designing Model for Job Creation Improvement for Iranian Women. Thesis for PhD. Azad University. (In Persian).
12. Goudarzi, Z. 1999. The role of women in rural development: A Case Study of Shirvan district, the central city of Karaj. MS Thesis, Tehran University. (In Persian).
13. Haward, S. 2004. Developing Entrepreneurial Potential in Youth: the effect of Entrepreneurial Education and Venture Creation. University of South Florida Report. 3-17.
14. Hebbbar, K. 2000. Role of Consumer Cooperatives in public, 22 Distribution systems. New Delhi: Vikas Publishing House PVT.
15. Heizer, J. and Render, B. 2001. Principles of Operations Management (4th ed). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
16. Henry, C., Frances, H. and Claire, L. 2003. Entrepreneurship education and training. London: Ashgate.
17. Hezarjaribi, J. 2003. Entrepreneurship Development and Alumni. Quarterly journal of Research and Planning in Higher Education. 30: 159-166. (In Persian).
18. Hisrich, R.D. and Brush, C.G. 1984. The Women Entrepreneur: Management. Skills and Business Problems. *Journal of Small Business Management*, 22 (1): 30-37.
19. Jahanbani Beshare, M., Maghsodi, T. and salmanzadeh totonchi, S. 2011. Analytical strategies for the development of entrepreneurship in agricultural cooperatives. Abstracts of the International Conference on Cooperation in the Development of Capacities of Social, Economic, Cultural. (In Persian).
20. Javaheri, F. and GHezavati, S. 2005. Studying the Impact of Gender Inequality on Women Entrepreneurship in Iran: Obstacles for Women Job Creation. *Iran Sociology Magazine*, 18: 161-178. (In Persian).
21. Karimi, Z. 2006. Government Supports Role in Job Creation for Women: Casual Study: Women Cooperatives in Mazandaran Province. *Journal of Iran Economic Rev*, 17(2): 131-158. (In Persian).
22. Kazemi, M. 2008. Assessing Entrepreneurship by Industrial Managers, casual study: Khorasan Province. *Journal Faculty of Economic and Administrative Science*, 2: 1-22. (In Persian).
23. Khedmati Tavasol, S. 2000. Study areas and foster the development of entrepreneurship in the public schools for boys and knowledge of Karaj city administrators, teachers and students. MS Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Tehran University. (In Persian).

24. Maghsoudi, T. and Davodi, H. 2011. Entrepreneurship development strategies agriculture cooperatives in Iran. *American Eurasian J. Agric. and Environ. SCI*, 10(2): 283-289.
25. Mahmoudian, H. 2006. Socio-demographic Factors Affecting Women's Labor Force Participation in Iran 1976-1996. *Critical Middle Eastern Studies*, 15(3): 233-248.
26. McClelland, D. 1961. *The achieving society*. Princeton: NJ, Van Nostrand.
27. Mirghafouri, S., Sayadi Toranlu, H. and Fahimi Henzaii, S. 2008. Identification and ranking of barriers affecting women's entrepreneurial activity using techniques: Women Entrepreneurs in Yazd province. *Journal of Women's Studies and Research, the First Year*, 2: 10-28. (In Persian).
28. Mirghafouri, S., Sayadi Toranlu, H. and Taheri Demne, M. 2009. Explanation and analysis of barriers affecting women entrepreneurship. *A Change Management Project, the First Year*, 2:47-65. (In Persian).
29. Neyazi, M. and Nasrabadi, M. 2007. Entrepreneur University, National Conference on Higher Education and Entrepreneurship, Semnan University, March. (In Persian).
30. Pour torogh, M. 2001. Factors affecting rural women's participation in the activities of Livestock and Rural Industries province. MA thesis in the field of Agricultural Extension and Education, College of Agriculture, Shiraz University. (In Persian).
31. Rosta, k., Tajrizi, A. And Zamanipour, A. 2010. Factors affecting rural women's participation in production cooperatives. *Cooperation, in Twenty-One*, 2:91-109. (In Persian).
32. Saber, F. 2003. *Options for Improving Women Entrepreneurship in Iran: solutions for economic, social and political equality in Iran*. Tehran: Women Studies Publication. (In Persian).
33. Samadaqhaei, J. 1999. *Entrepreneurial organizations*. Public Administration Training Centre. Tehran. (In Persian)
34. Schumpeter, J. 1934. *The theory of economic development*. Cambridge: Harvard.
35. Shaditalab, ZH. 2003. Participation of social. *Journal Women Research*, 3(1):7-11. (In Persian).
36. Ugbomeh, M. and George, M. 2001. Empowering Women in Agricultural Education for Sustainable Rural Development. *Community Development Journal*, 36(4): 290-300.
37. Winn, J. 2004. Entrepreneurship: not an easy path to top management for women. *Women in Management Review*, 19(3): 143-153.
38. World Bank. 2005. *Empowerment in Practice from Analysis to Implementation: south Asia environment and Social Unit*. Washington, DC: Ruth, A., Mette, F. and Bertelsen, J.

39. World Economic Forum. 2009. The Global Gender Gap Report. Hausmann, R., Tyson, L.D. and, Zahidi, S.
40. World Economic Forum. 2014. The Global Gender Gap Report. Hausmann, R., Tyson, L.D., Bekhouche, Y. and Zahidi, S.
41. Yaghobi, J. 2003. Entrepreneurship in Agriculture. Electronic Newsletter, Promotion and Rural Development, 2: 20-25. (In Persian).
42. Yaghobi, J. and Ghasemi, J. 2009. Factors affecting the success of entrepreneurs in agriculture and strategies to support them. Journal of Cooperatives, 204: 85-97. (In Persian).
43. Yaraei, A. 2004. Some entrepreneurial spirit among students of Shiraz University. Industrial Management Master's Thesis, University of Shiraz. (In Persian).

Gorgan University of Agricultural
Sciences and Natural Resources

Journal of Entrepreneurship in Agriculture Vol. 1 (4), 2015
<http://jead.gau.ac.ir>

The Challenges Ahead Women in Agricultural Entrepreneurship

***M. Alikhani Dadoukolaei¹**

¹M.Sc. Graduate in Agricultural Extension and Education and Member of Young
Researchers Club, Sari Branch, Islamic Azad University

Received: 10\6\2014; Accepted: 4\4\2014

Abstract

Women play an important role in promoting employment and society economic recovery. Identity and independence and ensuring the promotion of women's active participation in various socio-economic issues (especially entrepreneurial activity) is an important factor in motivating women in the productive cycle of the country. Creativity, innovation and entrepreneurship are the main pillars of sustainable development. Entrepreneurs are able to improve their knowledge and capacities of women and empower them to teach the principles of participatory development and foster self-confidence, they provide an effective service. But despite this, the entry of women into the field of entrepreneurship has always been faced with obstacles. Statistics show that less than 10 per cent of women entrepreneurs in the country, and several factors prevent the growth potential in the area of women's entrepreneurship. According to the present paper has been prepared as an overview, try to entrepreneurial challenges of women in the agricultural sector, to identify and evaluate. The article challenges factors such as individual-personality, academic, familial, economic, cultural, social and environmental challenges as most women are introduced in agricultural entrepreneurship. In this paper, we emphasize the importance of women in the areas of agricultural entrepreneurship, provided appropriate recommendations to improve the situation.

Keywords: Challenges, Women, Agriculture, Entrepreneurship

*Corresponding author; alikhany.mehdi@yahoo.com